

RĂSPUNSUL SISTEMULUI DE EDUCAȚIE LA PANDEMIA DE COVID-19

Corina - Georgeta DINCULESCU¹
Institutul de Economie Agrară, România

DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cdr.2021.15-12>

Abstract. Dezvoltarea tehnologiei a evidențiat necesitatea digitalizării în toate domeniile, unul dintre principalii factori care contribuie semnificativ la creșterea calității vieții și la îmbunătățirea accesului la serviciile publice și private. În acest sens, pandemia COVID-19 a grăbit tranziția societății către o eră digitală în domeniul educației, marcând deficite semnificative în ceea ce privește abilitățile digitale, conectivitatea și utilizarea tehnologiilor în educație, atât în ceea ce privește cadrele didactice, cât și elevii/studentii.

De la începutul pandemiei, pe parcursul celor doi ani școlari (al doilea semestru din 2019/2020 și 2020/2021), învățământul a fost supus unor provocări majore, una dintre acestea fiind încercarea de a reduce pe cât posibil impactul negativ pe care pandemia îl va avea asupra învățării și școlarizării.

În pofida creării unor platforme și sisteme de învățare la distanță (online), a distribuirii, în unele școli, de dispozitive de comunicare (începând cu anul școlar 2020/2021), chiar dacă aceste acțiuni au apărut, treptat, din momentul în care autoritățile au decis închiderea școlilor, acestea nu au ajuns la toți copiii/tinerii. În ciuda asigurărilor repetate din partea autorităților, nu a fost posibil să se creeze o metodologie clară de predare-învățare-evaluare a elevilor, platforme și sisteme de învățare la distanță, care să includă toți copiii/tinerii, deoarece accesul la învățarea online este condiționat de mediul social de proveniență al acestora, de nivelul de educație al părinților, de zona/mediul de rezidență etc.

Realitatea acestei perioade a arătat faptul că sistemul de educație nu a fost pregătit pentru o astfel de provocare, nici chiar după primul an de învățământ online, în urma căruia s-au putut identifica deficiențele din sistemul de învățământ, astfel că nu se poate afirma că învățământul online este operațional în totalitate, existând un deficit nu doar în ceea ce privește logistica necesară (pentru școli, elevi și cadre didactice), cât și în privința abilităților digitale ale elevilor și profesorilor.

Aceste disfuncționalități au provocat rezistența și echitatea sistemului de educație, adâncind inegalitatea de șanse educaționale pentru elevii/studentii defavorizați, cu efect negativ asupra viitorului lor. Cei care au fost marginalizați înainte de pandemie, sunt acum și mai expuși riscului. Combinația unor factori socio-demografici (sexul, etnia, vârsta, mediul de rezidență), cu cei economici (sărăcia) poate duce la multiple forme de discriminare și excludere.

Abstract. The development of technology has highlighted the need for digitalisation in all areas, one of the main factors contributing significantly to increasing the quality of life and improving access to public and private services. In this regard, the COVID-19 pandemic accelerated the transition of society to a digital age in education, marking significant gaps in digital skills, connectivity and the use of technology in education, both in terms of teachers and pupils/students.

¹ © Corina Dinculescu, corina.dinculescu@gmail.com.

Since the beginning of the pandemic, during the two school years (the second semester of 2019/2020 and 2020/2021), education has been subject to major challenges, one of which is to try and reduce the negative impact that the pandemic has/will have on learning and schooling as much as possible.

Despite the creation of (online) distance learning platforms and systems, the distribution of communication devices in some schools (starting with the 2020/2021 school year), even though these actions have gradually emerged since the authorities decided to close the schools, did not reach all children/youth. Despite repeated assurances from the authorities, it has not been possible to create a clear teaching-learning-assessment methodology for students, platforms and distance learning systems, including all children/youth, as access to online learning is conditional on the social environment of their origin, the level of education of the parents, the area/environment of residence, etc.

The reality of this period has shown that the education system has not been prepared for such a challenge, even after the first year of online education, after which deficiencies in the education system could be identified, so it cannot be said that e-learning is fully operational, with a gap not only in terms of logistics required (for schools, pupils and teachers), but also in the digital skills of pupils and teachers.

These dysfunctions have caused resilience and equity in the education system, deepening the inequality of educational opportunities for disadvantaged pupils/students, with a negative effect on their future. Those who were marginalized before the pandemic are now even more at risk. The combination of socio-demographic factors (gender, ethnicity, age, place of residence) with economic ones (poverty) can lead to multiple forms of discrimination and exclusion.

Cuvinte-cheie: sistem de educație, învățare la distanță, digitalizare, pandemia COVID-19.

Clasificarea JEL: I2, I3.

Gradul de abordare a temei în literatura științifică. Conform *OECD Education Policy Perspectives*¹, sistemele de învățământ ar trebui să ofere un singur răspuns la provocările impuse de pandemie, prin asigurarea calității, echității și bunăstării în educație. *Calitatea* se poate asigura prin minimizarea întreruperii cursurilor și prin finalizarea studiilor cu nivelul de competențe corespunzător fiecărui an de studiu, *echitatea* - prin asigurarea accesului la aceleași oportunități de învățare pentru toți elevii/studentii din aceeași cohortă și de absolvire cu același nivel de competențe a elevilor afectați de criză, ca și cei din cohortele neafectate, iar *bunăstarea* - prin asigurarea sănătății fizice și mentale a elevilor și dezvoltarea abilităților socio-emoționale, prin păstrarea comunității școlare și a legăturii dintre colegi și profesori.

Această lucrare evidențiază măsura în care toate acestea au fost oferite de către sistemul educațional din România elevilor/studentilor.

¹ "Education responses to COVID-19: An implementation strategy toolkit", OECD Education Policy Perspectives, July 10, 2020.

În septembrie 2020, Comisia Europeană a lansat noul *Plan de acțiune pentru educația digitală*, denumit *“Resetarea educației și formării pentru era digitală (2021-2027)”*, care completează și continuă primul Plan de acțiune în domeniul educației digitale (din anul 2018).

Anterior acestei lansări, Comisia Europeană a realizat o consultare publică deschisă privind acest plan de acțiune (*Open Public Consultation (OPC) on the Digital Education Action Plan 2021-2027 - OPC*), care a vizat colectarea punctelor de vedere ale cetățenilor și ale diferitelor părți interesate (inclusiv ale instituțiilor și organizațiilor din sectorul public și privat), cu privire la educația digitală în timpul și post criză COVID-19. Chiar dacă această consultare nu a avut un caracter reprezentativ, din punct de vedere statistic, rezultatele sale oferă o imagine asupra percepției educației digitale, ca urmare a experienței anului școlar desfășurat sub pandemie.

România a fost reprezentată cu un total de 1576 de răspunsuri (din totalul de 2716 răspunsuri), adică 58% din eșantionul total – pondere care a reflectat un interes major al respondenților din România pentru acest domeniu. Potrivit acestui demers, la nivelul UE principalele probleme vizate au reflectat faptul că:

- aproximativ 60% dintre respondenții din eșantionul „toate țările” (respectiv 47% din eșantionul „fără RO”)¹ nu au folosit instrumente de învățare la distanță și online înainte de criză; în timpul crizei, utilizarea învățării la distanță și online a crescut în cazul ambelor eșantioane (66,6% în eșantionul „toate țările”, respectiv 87,6% în eșantionul „fără RO”), cu probabilitatea ca utilizarea lor să crească în viitor;
- o mare parte dintre cei care au declarat că nu au folosit învățarea la distanță și online înainte de criză, în timpul crizei au făcut-o (56,9% în eșantionul „toate țările” și 84,4% în eșantionul „fără RO”), iar cei care au folosit învățământul la distanță online înainte de criză, intenționează să continue să facă acest lucru după criză (96,2% în eșantionul „toate țările” și 100% în eșantionul „fără RO”);
- 95% dintre respondenți consideră că această criză de COVID-19 marchează un punct de la care nu se mai poate reveni la situația anterioară în ceea ce privește modalitățile de utilizare a tehnologiei în domeniul educației și formării;
- majoritatea respondenților din ambele eșantioane au considerat că măsurile au avut succes (totuși diferența între răspunsurile dintre cele

¹ Respondenții au provenit din 60 de țări diferite, fără a fi distribuiți în mod egal între aceste țări. România (RO), în special, era supra-reprezentată cu un total de 1576 de răspunsuri (58% din eșantionul total - pondere care a reflectat un interes major pentru acest domeniu), iar numărul respondenților din celelalte țări, în total, mai mic (1140 de răspunsuri). Astfel că supra-reprezentarea României a determinat ca analiza să se realizeze folosind două eșantioane: „toate țările” (totalul celor 2716 răspunsuri) și „fără RO” (doar 1576 de răspunsuri ale respondenților, cu excepția celor din România).

două eșantioane - 83,5% în eșantionul „fără RO” și 59,4% în eșantionul „toate țările” - indică faptul că măsurile luate în România sunt percepute a fi mai puțin eficiente;

- peste 60% dintre respondenți declară că și-au îmbunătățit competențele digitale în timpul crizei, peste 50 % din aceștia dorind să le aprofundeze.

Scopul cercetării. Acest demers își propune să evidențieze acțiunile întreprinse de guvern cu privire la învățământul din România, precum și eficiența acestora, calitatea actului de învățământ online, măsura în care aceste acțiuni au răspuns cerințelor de asigurare a accesului egal al tuturor copiilor și tinerilor la programe de învățare online, măsura în care învățământul românesc s-a adaptat la restricțiile impuse de pandemie.

Toate aceste obiective vin, împreună, să contureze răspunsul sistemului de educație la restricțiile impuse de pandemie.

Metodologia cercetării. Una dintre metodele utilizate pentru pregătirea materialului brut de analiză a fost interogarea personalizată a bazelor de date oficiale disponibile.

Au fost consultate rapoarte, strategii și planuri de acțiune cu privire la educație și impactul pandemiei asupra educației, la măsurile adoptate și implementate în acest domeniu de către state membre EU și de către România.

În procesul de documentare, au reprezentat repere utile literatura de specialitate națională și internațională, diverse studii și analize ale instituțiilor economice de renume național și internațional, informații conținute atât în analize, rapoarte și studii neoficiale, cât și în strategii de dezvoltare regională.

O altă metodă folosită în acest studiu a fost filtrarea, culegerea și analiza informațiilor complementare (internet, publicații).

Rezultatele cercetării. Într-o criză mondială, cum este cea cu care ne confruntăm de mai bine de un an și jumătate, criză generată de răspândirea virusului Covid-19, dincolo de consecințele negative, au fost necesare reacții rapide și eficiente din partea autorităților, atât pentru situația/scenariul în care criza este una pe o perioadă scurtă și educația se recuperează rapid, dar, mai ales, pentru scenariul în care criza persistă o perioadă mai lungă de timp (câteva luni), caz în care soluțiile găsite trebuie să ofere acces egal la învățământ tuturor copiilor și tinerilor.

Pandemia de Covid-19 a creat cea mai mare perturbare a sistemelor de învățământ din istorie, susținerea continuității educației în timpul acestei pandemii reprezentând o provocare în întreaga lume.

Pandemia de Covid-19 a dus la închiderea școlilor din multe țări și a agravat inechitățile sociale existente. Închiderea școlilor a fost considerată necesară de către autoritățile de sănătate de pe tot globul (există și excepții, de exemplu, Suedia), inclusiv din România, atât pentru încetinirea răspândirii bolii, cât și pentru atenuarea efectelor asupra sistemului de sănătate care nu putea face față numărului potențial masiv de bolnavi critici (în contextul în

care sistemul de sănătate românesc este unul dintre cele mai slabe din UE. În timp ce media țărilor Uniunii Europene pentru sănătate este de 9,8% din PIB, România a alocat în 2019 doar jumătate din această medie – 5,6% din PIB).

Provocarea a fost aceea de a reduce pe cât posibil impactul negativ pe care această pandemie îl va avea asupra învățării și școlarizării. Școlile nu sunt doar un loc pentru educație organizată, ci și un loc în care se descoperă și se dezvoltă diferite abilități, un loc de interacțiune între copii și chiar de sprijin social, pentru unii dintre aceștia. Închiderea școlilor nu numai că a perturbat procesul de educație a copiilor, ci și accesul la mese oferite în cadrul școlii.

Acțiunea de închidere a școlilor poate avea consecințe pe termen lung, în special pentru cei mai vulnerabili și marginalizați, măbind disparitățile deja existente, în ceea ce privește:

- *dispariția oportunităților de învățare directă* (ceea ce poate crea grave inegalități de șansă, pe termen lung);
- *rata abandonului școlar* (deoarece o perioadă lungă de neparticipare activă la activitatea de învățământ face dificilă „recuperarea materiei”, mai ales pentru copiii proveniți din familiile cu venituri reduse sau din mediul rural, în zone defavorizate, care nu au posibilitatea să suplinească această problemă, iar școlile nu pot acorda ajutor specific în astfel de situații.

Astfel se ajunge la o creștere suplimentară a acestei rate, care este încă foarte mare¹ (15,6% în 2020, față de media UE-27 de 9,9%), cu aproape 6 puncte procentuale peste media Uniunii Europene. În mediul rural, acesta atinge vârfuri mult mai înalte (23%, față de media UE-27 de 10,5%). O lungă perioadă de neparticipare activă la procesul de învățământ poate duce la o creștere suplimentară a acestei rate;

- *accesul la masă* - accesul la programe organizate prin intermediul unităților școlare, precum „Cornul și laptele” 2019-2020², care, deși are un buget infim pe copil, pentru unii copii acesta poate reprezenta o sursă de hrană, iar pierderea sa putând aduce un dezechilibru în viața acestora, de asemenea, programul „Masă caldă în școli” (desfășurat doar în câteva școli pilot beneficiare ale unor proiecte POCU).

¹ Rata de părăsire timpurie a școlii în România s-a redus la 15,6% în 2020, de la 19,1% în 2015. Deși reprezintă cea mai amplă scădere a acestui indicator, înregistrată la nivelul celor 27 de state ale Uniunii Europene, în perioada ultimilor 6 ani, în continuare indicatorul se menține la o valoare ridicată, peste ținta de 10% stabilită prin strategia națională privind Agenda digitală a educației.

Din cauza disparităților la scară largă în ceea ce privește accesul la educație de calitate și factorii socioeconomiici, părăsirea timpurie a școlii este mai ridicată în zonele rurale.

² suspendat în martie 2020, odată cu decretarea stării de urgență.

- *Inegalitatea de șanse la educație ale copiilor* – care este una dintre problemele fundamentale cu care se confruntă sistemul de învățământ din România, caracterizat de un decalaj evident între elevii care merg la școală în mediul rural și cei localizați în mediul urban.

Acest decalaj se evidențiază prin indicatori specifici, cum ar fi indicatori de evaluare a rezultatelor la Evaluarea Națională, de la finalul clasei a VIII-a.

România s-a raliat ideii de închidere a școlilor, însă modalitățile de predare on-line s-au dovedit a fi extrem de sărace (cadrele didactice insuficient instruite în utilizarea sistemelor digitale de gestionare a învățării și pedagogia învățării online, existența de platforme insuficiente, cu utilizare liberă - fără costuri, care să poată fi folosite pentru lecții online etc.).

La începutul pandemiei, când se spera la o situație pe termen scurt, nevoia de a limita răspândirea virusului Covid-19 a determinat multe guverne din lume să instituie măsuri de limitare a distanței fizice dintre persoane, determinând astfel și restricționarea întâlnirii elevilor și a profesorilor în școli. Aceste măsuri au perturbat funcționarea normală a școlilor și universităților. De asemenea, s-au impus soluții provizorii (mai mult sau mai puțin funcționale) în privința continuării învățării. Multe sisteme școlare din lume au oferit modalități de învățare online, în timp ce școlile au fost închise. Pentru a reduce impactul închiderii școlilor asupra copiilor/tinerilor s-au realizat strategii de învățare la distanță, neaplicabile, însă, în anumite zone sau în cazul anumitor categorii de copii/tineri - din cauza accesului limitat la internet și la un computer/tabletă acasă.

Pe măsura trecerii timpului, a fost necesară implementarea unor soluții pe termen lung, menite să reducă, pe cât posibil, impactul negativ pe care pandemia îl putea avea asupra învățării și școlarizării, soluțiile provizorii adoptate la începutul pandemiei, urmând a fi adaptate și îmbunătățite.

Măsurile radicale adoptate – de *închidere a școlilor* – au declanșat o serie de dezechilibre asupra întregului sistem de învățământ, cu consecințe majore asupra elevilor/studentilor, în special, al celor deja vulnerabili și marginalizați, măbind disparitățile deja existente (în special, decalajul dintre rural și urban).

Din aceste considerente, s-au pus în aplicare metode alternative de învățare - *trecerea exclusivă la învățarea online*, utilizarea unui sistem hibrid (cu prezența fizică și online, funcție de particularitățile zonale, cu privire la rata de transmitere), astfel încât învățământul să se realizeze într-un mediu sigur și să ofere oportunități de învățare similară pentru toți copiii/tinerii.

De la *începutul pandemiei până la finele anului școlar 2019/2020*, în perioada martie-iunie 2020, cursurile online s-au desfășurat, fie superficial, fie nu s-au desfășurat deloc. Acestea au fost condiționate de accesul la resurse proprii, atât ale cadrelor didactice, cât și ale familiilor elevilor (accesul la un

dispozitiv de comunicare, cum ar fi un laptop/tabletă/telefon mobil și o conexiune la internet), precum și de nivelul competențelor digitale deținute de aceștia. De asemenea, la nivelul școlilor nu au existat decizii unitare, astfel că fiecare cadru didactic s-a adaptat potrivit abilităților personale, unele au derulat activități educaționale online, altele s-au limitat doar la transmiterea de mesaje prin aplicații de mesagerie și comunicare/partajare fișiere).

Redeschiderea instituțiilor de învățământ în anul școlar 2020-2021 s-a făcut în condiții speciale impuse de pandemia de Covid 19. Parțial s-a practicat învățământul hibrid (în care o parte dintre elevi au mers la școală, iar alții au învățat online, prin rotație), funcție de situația epidemiologică din zona/școala respectivă. Au fost elaborate trei scenarii, potrivit cărora cursurile se desfășurau în formă clasică, online sau hibrid, după cum urmează:

- *scenariul 1 (verde)*, în situația în care mai puțin de o persoană la mia de locuitori era infectată cu noul virus, în ultimele 14 zile – presupunea participarea tuturor elevilor la cursuri în clase;
- *scenariul 2 (galben)*, în situația unui risc mediu de infectare, scenariu în care erau infectate una până la trei persoane la mia de locuitori – presupunea ca preșcolarii, elevii din învățământul primar și cei din anii terminali (clasele a VIII-a și a XII-a), care se pregăteau pentru examenele finale, să meargă la școală. Din nefericire, neexistând note metodologice clare, acest scenariu a fost aplicată diferențiat la nivelul fiecărei unități școlare, astfel încât unele școli au început cursurile cu toți acești elevi în format clasic/fizic, în clase, fără a se ține seama de numărul lor, determinând o supraaglomerare în unele unități de învățământ.
- *scenariul 3 (roșu)*, în situația în care mai mult de trei persoane la mia de locuitori sunt infectate – presupune desfășurarea cursurilor exclusiv online.

Chiar dacă lunile în care s-au desfășurat cursurile online din anul școlar anterior au permis identificarea deficiențelor din sistemul de învățământ¹, în anul școlar 2020/2021, cursurile s-au desfășurat în același mod, online, sovăielnic, lipsite de profesionalism, fără beneficii pentru elevi/studenti. Motivația se poate regăsi în faptul că neexistând decizii unitare la nivel de minister și sprijin în direcția programelor de instruire digitală și de testare a profesorilor, o platformă unitară pentru predarea online și o metodologie clară, majoritatea cadrelor didactice, nefamiliarizate cu predarea online, au preferat să sperie la revenirea la predarea clasică, fără să facă eforturi să și adapteze predarea la mediul online.

¹ nivel insuficient de acoperire a accesului la internet, nivelul redus al competențelor digitale atât în rândul profesorilor, cât și al elevilor, insuficiente dispozitive hardware în rândul profesorilor și al elevilor, lipsa platformelor și a resurselor educaționale on-line proprii.

Școlarizarea la domiciliu (online) a avut un impact negativ asupra vieții sociale și de învățare a copiilor. La un an și jumătate de când a început pandemia, pare că învățământul clasic, cu prezența fizică la școală a copiilor și profesorilor, nu poate fi înlocuit cu cel exclusiv online. În plus, disparitățile substanțiale existente între familii se accentuează (măsura în care părinții își pot ajuta copiii să învețe, timpul disponibil pentru predare și control al lecțiilor, abilitățile non-cognitive ale părinților, resursele, cantitatea de cunoștințe ale părinților).

Este necesară o intervenție clară în ceea ce privește analiza și găsirea unor soluții pentru problemele legate de:

- *accesul la resurse/la tehnologia informației a elevilor* (la internet și la un computer acasă) - chiar dacă față de începutul pandemiei situația s-a îmbunătățit în sensul creșterii numărului de copii/tineri care au acces la internet și la un dispozitiv care să le permită accesarea cursurilor online, o mare parte dintre aceștia nu au avut acces la internet sau/și la un dispozitiv acasă. Acest număr poate fi estimat pe baza datelor statistice disponibile Conform rezultatelor Anchetei privind accesul la tehnologia informațiilor și comunicațiilor (TIC), realizată de INS, din anul 2019, 75,7% dintre gospodăriile din România au avut *acces la rețeaua de internet* de acasă, aproape două treimi dintre acestea concentrându-se în mediul urban și doar o treime în mediul rural (aproape dublu în urban față de rural). Două treimi din totalul gospodăriilor au *acces la computer acasă*. Acest indicator se diferențiază pe medii de rezidență, astfel că dacă, în mediul urban, trei sferturi dintre gospodării au acces la computer acasă, în mediul rural, doar jumătate dintre gospodăriile rurale au acces la computer acasă. De asemenea, din totalul persoanelor de vârstă cuprinsă între 16-74 ani care au folosit vreodată computerul, aproximativ două treimi sunt în mediul urban și doar o treime, în rural.
- *accesul la resurse/la tehnologia informației a profesorilor;*
- *pregătirea profesorilor în predarea-învățare online și îmbunătățirea abilităților digitale ale acestora, adaptarea curriculei la predarea online* (prin folosirea unor instrumente online pentru a se asigura că planurile lecțiilor, videoclipurile, tutoriale și alte resurse sunt disponibile pentru cât mai mulți copii/tineri; colaborarea cu companiile de telecomunicații care pot facilita și descărcarea materialelor de învățare pe un smartphone, pentru cazul celor care au unul);
- *pregătirea copiilor/tinerilor în utilizarea dispozitivelor și aplicațiilor necesare participării la cursurile online, îmbunătățirea abilităților lor digitale.*

Structura persoanelor după utilizarea internetului evidențiază că, la nivel național, 82,3% dintre persoanele cu vârsta cuprinsă între 16 - 74 ani folosesc sau au folosit/accesat vreodată internetul (implicit, 17,7% fiind persoanele care nu au folosit internetul niciodată), în urban această proporție fiind chiar mai mare (88,5%). Din aceștia, 60% sunt din mediul urban, restul de 40%, din mediul rural, distribuția pe medii de rezidență evidențiind încă o diferențiere din seria decalajelor urban/rural. În schimb, în mediul rural, ponderea celor care au accesat vreodată internetul este mai mică cu 14 puncte procentuale față de mediul urban, ponderea persoanelor care nu au folosit niciodată internetul fiind dublă față de cea observată în mediul urban (25,2%).

Un cumul al celor enunțate anterior este un tablou sintetic oferit prin ***Indicele economiei și societății digitale¹ (DESI)***. Poziționarea României, în ceea ce privește dimensiunea digitală și progresele digitale este evidențiată în cadrul rapoartelor privind Indicele economiei și societății digitale (DESI), monitorizate de Comisia Europeană. Acest indice complex integrează un set de indicatori relevanți privind performanța digitală a Europei, a statelor membre, combinând date în cinci domenii principale: conectivitatea și capitalul uman (cu cea mai mare relevanță în definirea indicelui DESI, reprezentând infrastructura societății și economiei digitale), utilizarea serviciilor de internet, integrarea tehnologiei digitale, serviciile publice digitale.

Analiza DESI evidențiază o situație nefavorabilă - cu un progres scăzut al performanței în aproape toate domeniile, România poziționându-se aproape la finalul clasamentului european, fiind pe antepenultimul loc în clasamentul pentru 2020 al Indicelui economiei și societății digitale (DESI), adică pe locul 26 din cele 28 de state membre ale UE (Grecia și Bulgaria, ocupând ultimele locuri), cu toate că această analiză indică o serie de îmbunătățiri.

Aceste îmbunătățiri se referă la ***conectivitate*** (România se situează pe locul 5 în UE, datorită utilizării ridicate a benzii largi de foarte mare viteză și disponibilității ample a rețelelor de foarte mare capacitate fixe - acoperirea de bandă largă de mare viteză a crescut până la 82% - media UE fiind de 86%, 66% dintre gospodăriile sunt abonate la servicii de bandă largă de foarte mare viteză, cu mult sub media UE - 78%). De acoperirea rețelelor de foarte mare capacitate fixe beneficiază doar 39% dintre zonele rurale (care este însă dublă față de media UE de 20%), acoperirea 4G este de 85% (sub media UE de 96%).

¹ ***Indicele economiei și societății digitale (DESI)*** se calculează ca media ponderată a celor cinci domenii, folosind date furnizate de EUROSTAT. Deoarece datele se referă la anul 2019, Regatul Unit este încă inclus în DESI pentru 2020, iar mediile UE sunt calculate pentru 28 de state membre.

Pe de altă parte, sunt relevate lipsa sau insuficiența competențelor digitale ale populației, astfel că în ceea ce privește **digitalizarea capitalului uman**, domeniul cel mai relevant pentru calculul indicelui DESI, situația este la polul opus, evidențiind faptul că aproape o cincime dintre persoanele de vârstă cuprinsă între 16 și 74 de ani nu au utilizat niciodată internetul, mai puțin de o treime au competențe digitale cel puțin elementare (față de 58% la nivelul UE), în timp ce o treime au competențe cel puțin elementare în materie de software (față de o medie a UE de 61%). În ceea ce privește competențele digitale peste nivelul elementar, România împreună cu Bulgaria se situează pe ultimele locuri în UE, cu doar 10% dintre persoane, respectiv 11%.

În ciuda nivelului redus de competențe digitale, în cadrul învățământului obligatoriu, România are cel mai mare număr de ore alocate competenței digitale ca disciplină separată obligatorie în învățământul secundar superior.

Lipsa de literație digitală în România s-ar putea, astfel, spune că nu este determinată exclusiv de lipsa accesului la informații sau la instrumente, ci de interesul scăzut și pregătirea slabă în rândul tuturor actorilor implicați în procesul educațional, deoarece educația digitală înseamnă formarea competențelor digitale ale elevilor și cadrelor didactice, pe de o parte, și utilizarea tehnologiilor în scop pedagogic pentru a sprijini, a îmbunătăți și a transforma învățarea și predarea, pe de altă parte.

Concluzii. Indiferent care a fost formula adoptată de autorități, în această perioadă dificilă, pentru sprijinirea, încurajarea și eficientizarea învățământului online, elevii au rămas cu un deficit de cunoștințe.

Contextul enunțat relevă consecințe grave pe termen lung pentru cohortele afectate și creșterea inegalităților capitalului uman. Pandemia de Covid-19 a agravat inechitățile sociale existente. Decalajul digital al copiilor/tinerilor înscriși într-o formă de învățământ, fiind unul dintre cei mai importanți factori care afectează egalitatea de șanse, ar trebui evitat sau minimalizat cât mai mult, înainte ca aceste diferențe de oportunități să se extindă și să declanșeze un efect negativ și mai mare asupra învățării copiilor deja dezavantajați sau din zone dezavantajate.

Consecințele negative sunt mai grave în special pentru segmentul de populație deja expus riscului, astfel copiii și tinerii din mediul rural putând fi considerați cu risc ridicat (de pierdere a învățării, în general, dar cu atât mai mult în această perioadă de închidere a școlilor, când neputând participa la învățarea directă (prin cursurile predate la școală) și neavând nici acces la internet, la un computer/tabletă acasă, riscă să devină vulnerabili.

Cu toate aceste consecințe negative asupra copiilor/tinerilor din toate categoriile, această criză majoră poate fi, totuși, privită ca o oportunitate de explorare a unor abordări alternative ale educației, cu impact pozitiv asupra rezultatelor învățării, în viitor. Trebuie ca tot ce a fost nou și benefic pentru

elevi/studenti, în ceea ce privește învățarea online, să se conserve și să se dezvolte.

Chiar dacă viitorul educației nu va aparține în totalitate învățământului online, un învățământ hibrid (online, combinat cu cel cu prezența fizică a elevilor/studentilor) ar putea fi o soluție de luat în considerare, un învățământ în care departajarea între online și prezența fizică ar trebui adaptată pentru fiecare disciplină în parte, în funcție de specificul acesteia, utilizând tehnologiile digitale existente, noi competențe, tehnici specifice de predare, personalizate, care să-i motiveze pe elevi/studenti.

Referințe

- Florian, B. și Țoc, S. (2020). Policy note: Educația în timpul pandemiei - Răspunsuri la criza nesfârșită a sistemului educațional românesc. București.
- OECD. (2020). Education responses to COVID-19: An implementation strategy toolkit. OECD Publishing, Paris. *OECD Education Policy Perspectives*, 5, <https://doi.org/10.1787/81209b82-en>.
- INS, Ancheta privind accesul la tehnologia informațiilor și comunicațiilor (TIC). Strategia privind digitalizarea educației din România.
- Plan de acțiune pentru educația digitală "Resetarea educației și formării pentru era digitală (2021-2027). https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_ro.
- Raport DESI (2020). Indicele economiei și societății digitale (DESI) [Online]. <https://dpo-net.ro/mdocs-posts/indicele-economiei-si-societatii-digitale-desi-raportul-de-tara-din-2019-romania/>.